

Na pozvání Sekce AT Psychiatrické společnosti ČLS navštívili Česko-Slovensko ředitel protialkoholní a protidrogové kliniky v Haarlemu Lucien Ruth a primář oddělení na téže klinice Reinhold Tonneyck. Při třech setkáních s nimi v Praze ve dnech 4. a 5. února 1992 bylo možné si udělat představu o holandském přístupu k problematice drog, ale daleko víc o naši situaci, našich přístupech. Holanďané nepřivzeli žádný spolehlivý a jednou provždy účinný recept na řešení současných a hlavně budoucích problémů. Jejich názor na společenskou problematiku drog by se snad dal shrnout do parafráze, že společnost má s drogami takové problémy, jaké si zaslouží. A v oblasti medicínské vycházel z plné odpovědnosti pacienta za svůj postoj k droze a případné léčbě. Netroufám si na recenzi návštěvy z Halandska, jen využívám tohoto podnětu k zamyšlení nad situací u nás, nad naším vztahem k drogové scéně a našim vyhlídkám do nejbližší budoucnosti. Holandská situace k tomu může sloužit jako užitečné srovnání. Na poli legislativy je situace

v obou zemích celkem obdobná. Trestní postih v Holandsku jako u nás dopadá na výrobu a prodej drog, nikoli na oběti, uživatele drog. Jak si ukážeme dále, je trestnost produkce a distribuce při beztrestnosti zneužívání významnou podmínkou účinné pomoci lidem závislým na drogách.

V oblasti vlastní péče o toxikomany mají Holanďané náskok, vynucený vlnou nástupu tvrdých drog v 60. letech v souvislosti s hnutím hippies. My můžeme obdobný nástup očekávat až po železné padne i ekonomická opona a z průchozí cesty pro drogy se naše země stane jejich odbytištěm. Naše připravenost je problematická a svědčí o postoji společnosti k drogám. Je velmi podobný postoji společnosti k alkoholikům. Účinnost je ztotožňována s tvrdostí zásahu, se silou represivních opatření. Tato opatření mohou být účinná možná při stíhání výrobců a distributorů drog, případně trestné činnosti v důsledku požití alkoholu či jiných drog, ale nemohou být radikálním, tedy na kořen jdoucím řešením problému závislosti na

drogách. Vládní návrh koncepce boje proti drogám má nejlépe propracovanou právě represivní část, podobně jako měl represi nejkonkrétněji zajištěnou protialkoholní zákon. Přitom je zapotřebí v budoucích opatřeních ohledně drog vycházet z toho, že základem úvah je člověk jako příznivec či odpůrce drog. Jako u alkoholu, ani u jiných drog nepomůže zakazovat lidem pokusy o jejich užívání. Toto je oblast svobody rozhodování člověka o vlastním osudu, spojená samozřejmě s nutnou odpovědností člověka za důsledky svých rozhodnutí. Můžeme člověku vytvořit prostředí, v němž jeho rozhodování bude ujasněnější, ale žádný úřední výnos nemůže rozhodnout za něj.

Prevencí zdaleka není jen zdravotnická informace o nebezpečí drog. K prevenci patří vše, co nás podporuje v rozvoji individuálních schopností, v navazování vzájemně uspokojivých vztahů s jinými lidmi, v zakotvení ve společnosti, která by měla být člověku základnou jeho specifického rozvoje, zabezpečením, nikoli omezením, či dokonce hrozbou. Začíná to pocitem domova v rodině, pokračuje vnímáním školy jako místa pro radost z poznávání, zaměstnáním jako potvrzováním jedincových schopností. Čím víc je ve společnosti příležitostí pro uplatnění jedince s jeho schopnostmi a dobrým společenstvím s dalšími lidmi, tím lepší je to ochrana před užíváním a zneužíváním drog. Ano, chápu brání drog jen jako náhražkové uspokojení jinak přirozených potřeb, zejména těch, které souvisejí s jedincovým sebehodnocením.

Vzhledem k tomu, že nedokážeme takto vyjít vstříc potřebám každého narozeného dítěte, musíme počítat s tím, že někteří jedinci budou hledat uspokojení v drogách a dočasně je tam najdou. Najdou je nejen za cenu pozdějšího oslabení svých schopností a výkonnosti, ale také za cenu společenské stigmatizace jakožto jedinců, kteří se liší od ostatních lidí svým chováním a kteří jsou proto ze společnosti vylučováni. Tato ostrakizace vždy těžce zasahovala sebehodnocení člověka, který si uvědomuje, že klesá jeho hodnota pro druhé lidi, že ztrácí nárok na uspokojování svých společenských potřeb. Odvrátí-li se od něj společnost tzv. normálních lidí, najde si odmítnutý člověk místo ve společnosti jiných odmítnutých, ve společnosti subkriminální, případně kriminální.

Holandská společnost po mnohém hledání jiných cest pochopila, že nepomůže obrátit se k toxikomanům zády. Proto jim nabídla pomoc a obrazně řečeno sklonila se k nim tak nízko, aby z hloubky svého poklesnutí na podávanou

ruku dosáhli. Z tohoto důvodu je výhodné, že adiktoři nejsou trestáni, a tak o pomoc může požádat kterýkoliv toxikoman bez předběžných podmínek. Minimem, jehož se mu dostane, je kontakt v podobě rozhovoru, pomoc při hledání zaměstnání či noclehu. Chce-li vyšší kvalitu svého života, dostane ji za přiměřené vyšší cenu. Nástup léčby je umožněn jen skutečně motivovaným k plnění podmínek léčby. Léčba nevyžaduje kapitulaci osobnosti, bezpodmínečně uposlechnutí, je přizpůsobitelná, lze ji takřkajíc stříhnout člověku na míru. Neexistuje žádná překážka v pomoci lidem závislých na heroínu ambulantně, stejně jako je výjimkou užití Antabusu v léčbě alkoholiků.

Myslím si, že v našich podmínkách je možné podobné úrovně péče dosáhnout bez velkých finančních nákladů a organizačních změn. Nejnáročnější bude investice do změny našich postojů k pacientům. Jde zejména o opuštění představy, že pacient je pasivní předmět naší péče a že my o něj budeme pečovat podle našich představ, protože pacient je svým způsobem tak invalidní, že není schopen rozpoznat, co je pro něj dobré. Bude zapotřebí, aby se psychotherapie stala živištěm práce ordinací AT nejen podle slov, aby střední personál, zejména sociální pracovníci, začaly se sociálním programem (hledáním zaměstnání atd.) pro pacienty namísto dosavadního podávání Antabusu a korespondování se soudy.

Oblast resocializace jsme u nás promysleli a leckde i prakticky vyzkoušeli. Holanďané zjistili, že v jednotě je síla a snaží se z různých institucí vytvořit jen různé stránky jednoho programu, opět v zájmu co nejsnazší dostupnosti pro současné i budoucí klienty. Zde mohou pro naše podmínky připomenout knižní publikace M. Bútory pro inspiraci zejména nevládním společenstvem a charitativním organizacím.

Budeme-li hledat, kdo jiný než my je odpovědný za negativní jevy v naší společnosti a budeme-li očekávat spásu v jednorázových akcích, zejména represivních, stane se zneužívání drog jevem nebezpečným zejména svou izolovaností od pomoci společnosti. Máme možnost, jak to nedopustit. Zdravotníci na to sice stačit nebudou, ale jejich odpovědností je, aby ovlivňovali postoj veřejnosti tak, aby problém drog nebyl jednostranně zkruslován. Drogy nejsou senzací ani v negativním, ani v pozitivním smyslu. Jsou každodenním problémem, který můžeme ovlivnit.

PhDr. V. Pohl